

הקדמה

צהרים טובים. אני חושב שנצא למפגש היומי שלנו שכפי שאיילת נוהגת לומר, הוא מפגש שהוא גם לימודי וגם מחאתי. והפעם נפנה את מבטנו לחוויות ולתחושות של סטודנטים פלסטינים ערבים בקמפוסים הישראליים. אנחנו שמחים מאוד לארח היום איתנו את נור אגאבריה, שהוא סטודנט למשפטים באוניברסיטת חיפה. מטבע הדברים החוויות שלו נוגעות לאוניברסיטת חיפה, אבל נדמה לנו שגם בקמפוסים אחרים הדברים הם לא שונים מאוד. אז בבקשה נור, הבמה שלך. יש לך שמונה דקות ואחר כך כאמור שאלות דרך הצ'אט. בבקשה.

הרצאה

שלום לכולם. אז באמת מאתגר ככה להגביל את זה לשמונה דקות, אבל אני אתחיל. אז קודם כל שמי נור אגאבריה. אני סטודנט למשפטים באוניברסיטת חיפה כמו שעידו אמר. אני בן למשפחה פלסטינית. גדלתי ביפו. אמא שלי יפואית, אבא במקור ממסמס שבואדי ערה, ומשפחת אמי, המשפחה המורחבת, חיה עד היום במחנה הפליטים עסכר ליד שכם, אחרי שגורשה לשם בנכבה של 1948. אני כאן היום כדי לשתף, כדי לדבר על מה שקשה לומר בכל רם. אני לא מדבר רק על פחד, אלא ממש על מחיקה. לא רק מחיקה של דעתי או של השפה שלי, אלא ממש של הזהות. זהות פלסטינית שנאלצת להתכווץ ולחיות בצללים, דווקא במקום שאמור לאפשר לי לפרוץ, האוניברסיטה, האקדמיה. במהלך ההרצאה אני אנסה להעיר איך זה קורה בפועל, ולדבר גם על חוויות אישיות, שוב בשמונה הדקות שיש לי.

אז אנחנו מתחילים באמת מהשביעי לאוקטובר שבעצם שינה את חיינו, את כל חיינו. אבל עבורנו, סטודנטים פלסטינים באקדמיה הישראלית, הוא גם ממש סימן נקודת שבר היסטורית. זה התחיל במהירות כמעט בלתי נתפסת, עוד לפני שהתבררה התמונה, עוד לפני שהיו תחקירים או בדיקות, התקבלה החלטה רשמית של האוניברסיטה להשעות סטודנטים פלסטינים שנחשדו בהתבטאות לא ראויה, בלי בירור אישי, בלי הליך משמעותי, כמו שאמרתי בלי להבין את הקשר התלונה שהתקבלה עליהם. הספיק באותה תקופה דגל פלסטין בביו באינסטגרם, לא היינו צריכים להגיד משהו. עצם החשד, עצם השם הערבי, עצם הקרבה לזהות הפלסטינית הספיקו כדי להשעות אותנו. המסר מהאוניברסיטה היה ברור: הזהות שלכם היא בעיה, הדעה שלכם היא איום, ועצם הנוכחות שלכם היא לא לגיטימית.

מהרגע הזה בעצם התחיל גל של השתקה, של שיימינג, של אלימות מילולית קשה בקבוצות וואטסאפ שנמשכת עד היום, כמעט שנתיים אחרי. אבל אני אחזיר אתכם לאותה תקופה. אז ראינו אמרות כמו "להיכנס בכל הכוח ולמחוק את עזה שלא יישאר שם כלב"; "אין מקום להיות בצד שהוא לא המדינה שלנו". כל אלו הודעות אמיתיות שאני קראתי באותה תקופה בקבוצת וואטסאפ שלנו. לצידם מסר מפורש: "סטודנטים שהניפו דגל 'אוור', כלומר דגל פלסטין, שידעו שהם בסיכון". שימו לב למילים של סטודנט שלומד איתי: "בסיכון", לא עלולים להיענש, אלא ממש בסכנה. זה היה איום גלוי ולא רק מצד הסטודנטים גם מחוץ לאוניברסיטה. עומדים עם עשרות אלפי עוקבים כמו שצירפתי כאן צילום מסך: העלו את השמות, הפנים, הפוסטים של סטודנטים פלסטינים. בעצם הפכו אותנו ליעדים, למטרות. שימו לב שלסטודנט הישראלי מותר לומר באותה תקופה ש"יש למחוק את עזה בלי רחמים ולא להשאיר שם כלב". זו תגובה רגשית לגיטימית, בלהט הרגע. סטודנט פלסטיני שמציין כאב על תושבי עזה או על מה שהולך לקרות להם הופך לחשוד בתמיכה וטרור. זה בעצם פער בלתי נסבל בהתייחסות הממסד לאמירות, שמתבסס על זהות הדובר בלבד. זאת לא מדיניות שוויונית, זאת מערכת שמחנכת אותנו שאנחנו תמיד חשודים.

אז איך מוחקים זהות? לא מדובר במחיקה גסה. מדובר במנגנון הדרגתי. קודם כל ההזדהות שלי כפלסטיני. השלב הראשון: פשוט להגיד "אני פלסטיני", בלי להתנצל בלי להזדהות אחרת, בלי לסתור את זה. מהר מאוד אנחנו מגלים שהמשפט הפשוט הזה הופך לחשוב. לי ולכל סטודנט אחר שלומד איתי ממש נאמר "אם אתה פלסטיני אתה שולל את קיומה של המדינה". וזה רגע שמבהיר שהזהות שלי נתפסת כאיום, לא מעצם היותי, אלא כשלילה. במקום לקבל הזדהות כזכות בסיסית, מבקשים מאיתנו להוכיח נאמנות למדינה. כלומר, אתה תחשב לגיטימי רק אם תתכחש לחלק ממי שאתה, והשלב הראשון של המחיקה זה לגרום לי להתבייש באיך שאני מציג את עצמי. לאחר מכן כל אמירה פוליטית שאני אומר, הופכת להאשמה בתמיכה בטרור. אם אני מצליח בכל זאת לא להיעלם, לא לעזוב, ומביע דעה, אז מגיע השלב של השתקתי דרך הפללתי: אני לא רק טועה, אני תומך בטרור. ככה הופכים פלסטינים בקמפוס מאזרחים עם דעה לסיכון ביטחוני, ואז קל להשתיק אותם.

בשלב השלישי, אנחנו מדברים על מיצג אנושי. השיא היה במיצג תינוקות שנהרגו בעזה, שכולנו הסטודנטים עומדים ביחד. מיצג שקט, לא פוליטי, רק אנושי. לא אני יזמתי אותו. אבל רק בגלל הזהותי עם תנועת עומדים ביחד הפכתי ליעד.

הושענו על ידי האוניברסיטה. הופצנו בתלונות. הופצנו בשנאה. תמונות של סטודנטים הועלו לעמודים קיצוניים. חלקנו קיבלנו איומים, אחרים פשוט הפסיקו להגיע לקמפוס. שימו לב, סטודנטים פלסטינים לא העזו לקחת חלק. הם כבר ידעו איך זה יגמר. ועדיין גם אותם מחקו מהשיח. אין דרך להראות כאב פלסטיני. כל ביקורת הופכת לכפיות טובה, להסתה. גם מילים זהירות, מנומסות, חוקיות, לא מתקבלות. כל ביקורת נחשבת לחוצפה, להסתרה, לחוסר הכרת תודה. אמרו לי, "אתה חי פה בחסד ולא בזכות". התוצאה היא הפנמה של הדיכוי. ככה נולדת בעצם שתיקה. ככה אנחנו סטודנטים פלסטינים, מפסיקים לדבר, מפסיקים להופיע, מפסיקים להרגיש בבית. ככה מעלימים אותנו. אחת השאלות הקשות ביותר שאני שואל את עצמי [היא] אם מותר לי להיות כאן? וזאת לא שאלה של פריבילגיה, של קיום בסיסי. מותר לי לבוא ללימודים? אבל באלו תנאים? באיזו זהות? עד כמה עליי לצמצם את עצמי כדי לשרוד פה? בקמפוס שבו אני נמצא, הזהות שלי דורשת אישור מתמיד. אני לא יכול פשוט להיות. אני לא יכול פשוט לשאול שאלות בסיסיות כמו אם מותר לי להגיד "עזה", אם מותר לי לבכות על ילדה פלסטינית, אם מותר לי לקרוא להפסקת המלחמה. עבורי כל אחת מהשאלות האלה הפכה לשדה מוקשים. הפער עצום. סטודנטים יהודים יכולים לדבר, לכעוס, לבכות, למחות, להיות חלק מהמקום. אבל אני בתור פלסטיני קודם צריך להוכיח שאני לא אבגוד, שיש בי חמלה גם לצד הישראלי. ואז אולי יקשיבו לי לפני שיבטלו את דעתי ויסתרו אותה.

בשלב הזה חשוב לי לעצור ולהגיד משהו ברור: הבעיה היא לא רק בסטודנטים שמקללים, מאיימים ומביטים מעמדות גזעניות. הבעיה המרכזית היא שהאוניברסיטה עצמה, המוסד שאמור להגן עליי, שותק, ולפעמים גם משתף פעולה. זאת לא אמירה רגשית, זאת תצפית אמפירית. אז ממש בניתי כאן גרף-עוגה. נתחיל מאגודות סטודנטים ימנית שמייצגת את כלל הסטודנטים (או אמורה לפחות), מחזיקה בעמדות מוצהרות נגד קיומם של תאי סטודנטים ערבים ונגד עצם פעילותו של תא "עומדים ביחד". נמשיך להשעיית תא "עומדים ביחד", אחד הרגעים המכוננים, דיברנו על זה, אמפתיה לפלסטינים זאת עילה להענשה. סטודנטית פלסטינית כתבה בקבוצת השכבה איזה כיף שהאוניברסיטה למדה לשים לכם גבול. הכיף הזה נתמך מוסדית, צנזורה על תכנים. רצינו להקרין את הסרט "אין ארץ אחרת", סרט תיעודי על כפר פלסטיני בגדה. האוניברסיטה סרבה. רק לאחר לחץ ציבורי עצום, היא חזרה בה. למה? כי הסרט לא מתאים. כך אמר גם נציג תא "אם תרצו" בשיבת הסנאט האחרונה. התקנון הנוכחי טוב. הוא מסנן תכנים שלא ראויים. ומי קובע מה ראוי? לא נציגי הקהל, אלא הקהל הימני.

שיחות "הבהרה" עם סטודנטים פלסטינים: הפגנות שמאורגנות בשיתוף יהודים וערבים מדי שבוע בשיתוף המרצים הנהדרים שלנו, הוזמנו רק סטודנטים פלסטינים לשיחות טלפון עם ביטחון הקמפוס. יש לי מספר עדויות של שיחות טלפון שהגיעו לסטודנטים פלסטינים שמשתתפים בהפגנות שבהן הם הוזהרו או הונחו להירגע ולהרגיע את חבריהם. כמוכן המקרה שבו ראש תא חד"ש הוזמן לחקירת שב"כ רק כי לקח חלק בהפגנות האלה. מה שקורה פה, ברור, זו הבניה של פחד, וחשוב מהכל בעיניי, שתיקה מול הסתה ישראלית. אני ועמיתי מקבלים הודעות נאצה, איומים, ביוזי יומיומי. הודעות כמו "לך תלמד משפטים בעזה", "גם לגור בפלסטין זאת אופציה עבורי", או גרוע מזה, הודעות שקיבלתי ישירות: "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלות", מסטודנט ישראלי שלומד איתי, בקבוצה שלנו. זה רק פסוק מהתנ"ך [תהילים יח, 38], אבל אני יודע למה הוא נשלח, ואני יודע למה הוא התכוון. הודעות גם בערבית: "אתם לא מגיעים לרגליים של חיילי המילואים, קצת כבוד". הבעיה היא לא רק התוכן, הבעיה היא התגובה או חוסר התגובה של האוניברסיטה. במקום להגן עלינו מציעים לנו כרגע גישור. שלחנו מכתב, דיברנו על כל האיומים האלה. הדיקאן הפנה אותנו לכתיבת אמנת שיח. הסבירו שהם מצטערים על איך שאנחנו מרגישים. זה לא איך שאני מרגיש, זה מה שאני חווה. והאוניברסיטה לצערי בוחרת בשתיקה, כאשר לי ברור שאם סטודנט פלסטיני היה שולח פסוק כזה לסטודנט יהודי, הוא היה מושעה בלי בירור.

ומה קורה בפועל? אני מגיע לשיעור, יושב בכיתה, איתי סטודנטים, לפעמים חברים שלי, לפעמים אלו שאימו עליי בקבוצה אתמול, והתחושות תמיד שם: חשש מפני תגובה שכל מילה שאגיד תישפט. ניכור במרחב הלימודי. אני נוכח, אבל התחושה היא שאני תמיד נטול שייכות. אין לי מקום. בדידות לא כי אין עוד פלסטינים מסביבי, אלא כי רבים פשוט לא מעזים לדבר. וסכנה. כן, סכנה אמיתית. כי כבר ראיתי מה קורה לסטודנט שכותב פוסט. יש תחושת איום לא תיאורטי, זה מוחשי. אני ממש מפחד שתדפקו לי מכות, וזה אולי המשפט הקשה מכולם: האוניברסיטה פשוט הפכה למקום לא בטוח בשבילי. ככה לקראת סיום, דיברתי עד עכשיו על תחושות של כל סטודנט פלסטיני בקמפוס ישראלי. אנחנו אמנם רחוקים גיאוגרפית, אני והסטודנט שבאוניברסיטה העברית, אבל אנחנו באותה חוויה. כל הכאב שתיארת, יש רגעים שהמציאות פשוט עוצרת לגמרי. לנו, סטודנטים פלסטינים, שלומדים משפטים באוניברסיטת חיפה מרחפת מעל כל התחושות האלו דמותה של חברה שלנו שדא חטיב, סטודנטית למשפטים, חברה שלנו, צעירה, חכמה, מצחיקה, אחת מאיתנו. נהרגה בבית שלה בטמרה מפגיעת טיל איראני, בחודש שעבר. ילידת 2005 שנהרגה ב-2025. בת 20. הייתה אמורה להיבחן איתנו הקיץ, אבל כבר לא תהיה איתנו בכיתה, לא תסיים את התואר, לא תמשיך לחלום. וכשהאוניברסיטה הבינה את גודל האירוע, היא אמרה לנו, תדברו על זה. אתם יכולים לשתף, אבל בלי פוליטיקה. איך בלי פוליטיקה? שדא נהרגה במלחמה. במלחמה שלא אנחנו בחרנו להיות חלק ממנה, בבית שלה, היא אזרחית, פלסטינית, סטודנטית. אני שואל אתכם, באמת, אם זה היה חייל ישראלי חס וחלילה שלומד איתי שהיה נהרג חס וחלילה בקרב, גם אז הייתה הנחיה לא להזכיר פוליטיקה כשמדברים עליו? לא לדבר על כמה הוא גיבור ישראלי? אני לא מבקש הטבות. אני לא מחפש זכויות יתר, רק זכות אנושית לכאוב, להזכיר, לדבר, לומר שהוא לא רק מספר, אלא שם, פנים, חיוך. ולא קיבלנו את המרחב הזה. מצפים מאיתנו

להמשיך הלאה, להתמקד בלימודים, פשוט לשתוק. ואני מזכיר את שדא כאן למרות שהנושא שלנו הוא המלחמה בעזה, כי היא עדות חיה כואבת לכך שגם המוות שלנו, המוות הפלסטיני, לא מתקבל כאן. גם המוות שלנו מצופה שיישאר בשקט, לא משנה איפה, בטמרה או בעזה. בסופו של דבר כל מה שביקשנו זה להיות, להיות חלק, להיות שייכים, להיות עם כאב, להיות בגלוי. אבל בקמפוס, בחברה הישראלית בכלל. עצם ההזדהות שלי כפלסטיני היא כבר חשודה. עצם הבכי שלי על ילדה מעזה או על חברה שלי, הוא כבר בגידה באומה. ועצם השאלה שלי על המלחמה היא כבר איום. במקום שאמור לאפשר פלורליזם, זכויות לכולם, חופש ביטוי, אני חי בצמצום. זה לא מקרה. זאת שיטה. ושתיקה היא לא ניטרלית. היא שתיקה מול אלימות, מול הדרה, מול מה שאני חווה, מול ההסתה הזאת. היא כמוה כמו שותפות לפגיעה. והמסר שלי, אולי הקטן כל מה שיכולתי לומר, הוא: תראו אותנו, תנו לנו מקום להיות, ולא כי אתם נדיבים או סובלניים, אלא מתוך הבנה עמוקה שגם הקול שלנו, הקול הפלסטיני, הוא חלק מהסיפור הזה. גם לכאב שלנו יש מקום.